

פנינים לפרשת שבוע

אין בכח ניסים לשנות לב ערל

על הפסוק "משכו וקחו לכם צאן לשפחותיכם" (פרק יב' – כא') דרשו חז"ל במכילתא שם: "משכו וקחו לכם צאן לנפשותיכם" – "משכו מעבודת כוכבים ותדבקו במצווה". שואלים על כך בעלי המוסר, הרי אחרי שבני ישראל ראו כבר תשעה ניסים גלויים במכות שהביא הקב"ה על המצרים צריך להיות מובן מאליו שיפסיקו לעבוד עבודה זרה, ולהיות האמונה כבר טבועה בליבם, ומדוע צריך לצוות אותם – "משכו מעבודת כוכבים ותדבקו במצווה"!!! מכאן למדו בעלי המוסר שיכול אדם לראות ניסים גלויים, להתפעל מהם מאוד, אך התפעלותו תהיה רגעית וחולפת, כמו שראינו אצל פרעה שאמר ה' הצדיק" (פרק ז' – ט'), ומיד לאחר מכן הקשיח את ליבו.

מכאן המסקנה כי הניסים אין בכוחם לשנות את הלב הערל. כדי לשנות את הלב הערל דרוש מעשה מצווה, רק בכח המעשים משתנה גם הלב. לכן אף על פי שראו בני ישראל את הניסים והפסיקו לעבוד עבודה זרה, כל עוד שלא יתחילו לקיים מצוות שישנו את ליבם, ישנו חשש שיחזרו חלילה לעבוד עבודה זרה.

יסוד זה מובא בספר החינוך (פרשת בא מצווה טז) – שאחרי המעשים נמשכים הלבבות. בדומה לכך אפשר לראות יסוד זה בפירושו של הרמב"ן על שיר השירים "מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ" (שיר השירים פרק ב' – ז) מסביר הרמב"ן שאם מתעוררת בלב האדם אהבה לה' יתברך שמו, חייב הוא מיד להפוך אהבה זו לחפץ של מצווה "עד שתחפץ" – בבחינת חפץ. ברגע שהאהבה תתורגם לשפה מעשית והיא תיהפך לחפץ היא תחזיק מעמד. וזה שעמד מאחורי דברי ישראל במתן תורה, שאמרו "נעשה ונשמע" כלומר המעשה הוא שיגרום בסופו של דבר שגם הנשמע יחזיק מעמד. (מבוסס על אהבת קדומים)

החושך הגרוע

"לא ראו איש את אחיו ולא כמו איש מתחיתו" (י-כג) החושך הגרוע ביותר הוא, כאשר איש אינו רוצה לראות את אחיו בצערו ולהשיט לו עזרה. ברם, התוצאה היא, שכאשר אדם מתעלם מדחקו של חברו אין הוא עצמו יכול למוש ממקומו – "ולא כמו איש מתחיתו"... אפשר שזו גם כוונתם של חכמינו שאמרו במדרש, כי עוביו של החושך היה כדינר זהב, כי הרדיפה אחרי דינר זהב מגבירה בבני האדם את האנוכיות, שלא ירצו ולא יוכלו לראות את צערו ודחקו של הזולת...

ולמען תספר באוזני בנך

"ולמען תספר באוזני בנך וכן בנך..." (פרק י' – ב') על פסוק זה אומרים בעלי המסורה, כי בשני מקומות בתורה מצאנו את הילה "ולמען", בתחילת פרשת בא נאמר "ולמען תספר באוזני בנך וכן בנך..." ובפרשת עקב נאמר "ולמען תאריכו ימים על האדמה (דברים יא' – ט') לומר לך שכל המטפל בחינוך בניו ובני בניו כראוי, זוכה לאריכות ימים על האדמה אשר הבטיח ה' לעמו.

מוסיף על כך בעל "תולדות האדם" כי בסוף הפסוק כתוב "וידעתם כי אני ה'", ללמד כי אם נחזיר בלב בנינו ובני בננו את ההכרה בגדלות ה', נתעלה גם אנו למדרגה גבוה ויתקיים בנו "וידעתם כי אני ה'".

שמירת הלשון

(על פי חפץ חיים השיעור היומי)

התורה מצווה עלינו- "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא י"ט, ט"ז). בכך מלמדת אותנו שהתענוגות על הפצת רכילות עומדת בניגוד מוחלט לגישה הבורגנית ולהתנהגות המכובדת הנדרשות מאיתנו.

כל מי שנהנה מהפצת רכילות עובר על מצווה זו, אפילו כשדבריו מביאים לידי תוצאה מועילה. סיפור דברי גנאי לשם תועלת, שאחרת היו נחשבים לרכילות, מותר רק אם כוונתו של המספר היא אך ורק לשם השגת אותה תועלת.

הסיפוק מ"להיות בעניינים" או מסיכול תכניותיו של מישהו בלתי אהוד עלינו, אסור בהחלט. מכל מקום, כוונה בלתי ראויה אינה פוטרת אותנו מהחובה לספר דברים לשם תועלת. התורה מצווה עלינו שלא לעמוד מנגד אלא לפתח את הגישה הנכונה לדברים ולהיחלץ לעזרת זולתנו מתוך דאגה אמיתית וכנה.

שואל ומשיב

שאלה: האם מותר להשתמש בשבת בטיטולים (חד פעמיים), או שמא יש לאסור משום הדבקותם והפרדתם בשבת?

תשובה: הרמב"ם בפרק י' מהלכות שבת - יא' כתב: המדבק ניירות או עורות בשבת בקולן של סופרים הרי זה תולדת מלאכת תופר וחייב. וכן המפרק ניירות דבוקים או עורות דבוקים בשבת ולא נתכוון לקלקל בלבד הרי זה תולדת מלאכת קורע וחייב. וכן פסק מרן בשו"ע בסימן שמ' - יד. ולכאורה היה נראה לפי זה שגם בחיתולים אלה, יש לאסור את הדבקותם בשבת משום תופר, וכן את הפרדתם בשבת משום קורע.

אולם המגן אברהם בסימן שמ' ס"ק יח כתב, שאם נדבקו דפי הספר בעת הכריכה מותר להפריד הדפים מפני שלא נעשה הדבר על מנת להתקיים, בדומה למה שפסקו הטור והשו"ע בסימן שיד' - י': דלת של בור הקשורה בחבל, אם נעשה לקיום על מנת שלא להסירו בשבת, אסור להפקיע ולחתוך החבל בשבת, אבל אם אינו עשוי לקיום כלל מותר. ולכן מותר לסתור דף מטוייח ששמים בפי התנור מערב שבת, מפני שאינו עשוי לקיום. וכן כתבו האליה רבה ושאר אחרונים שם.

גם הגאון רבי יוסף קאזיס בתשובה כתב, שלא אסרו הרמב"ם ומרן השו"ע לדבק או להפריד ניירות או עורות בשבת אלא כשנדבקו על דעת שישארו כן כל ימי קיומם, אבל אם נעשה הדבר על דעת להפרידם, מותר להפריד, כיון שלא נעשה לקיום.

אומנם בטור סימן שמ' כתב בשם רבינו פרץ אותם שמהדקים הבגדים סביב זרועותיהם על ידי החוט שמתוחים אותו ומתהדק, אסור למתוח אותו בשבת, אלא אם כן יהיו הנקבים שהחוט בהם רחבים קצת, ומתוקנים בתפירה בעיגול. וכתב בבית יוסף שדווקא אם יש בו נקבים מותר, אבל לתפור חוט בבתי ידיו וכשפושטו מרחיבו וכשלוּבוּש מותרו ומדקק בתי ידיו, תפירה היא זו, דמה לי תפירה ליום אחד מה לי תפירה עולמית. וכן פסק מרן בשו"ע סימן שמ' - ז'.

לכאורה בנידון שלנו שמדביקים האיטלניט על הבגד, אף על פי שאינה לקיום, יש להחמיר בזה לדעת מרן השו"ע הנ"ל. וכן מוכח בספר "תהילה לדוד" שישב את הסתירה לכאורה בדברי מרן, וחילק בין קריעה שלא על מנת לתפור לבין הרפיית חוט הבגד, שהוא כקורע על מנת לתפור.

מכל מקום כיון שרבים מהפוסקים מתירים אף לגבי תפירה שאינה של קיימא, על כל פנים בהדבקת בגדים שאין דרכם בכך, נראה שיש להקל. נמצא שלפי דברי האחרונים אין שום איסור בהדבקת איטלניט בבגד, ובפרט כשהיא עשויה לזמן קצר ואינה עשויה לקיום. ועוד שהיא נעשית מיד עם הלבשת החיתול, בדרך לבישה.

אולם יש להיזהר שבעת שמפריד האיטלניט מהדבקתה בשבת, יסירנה ויפרידנה לאט, כדי שלא יקרע מהבגד בעת הפרדתה, ואז גם אם במקרה נקרע הבגד, הרי זה כדבר שאינו מתכוין שאינו "פסיק רישיה" ומותר.

אמנם בשו"ת "מחזה אליהו" סימן ע' הרחיב בדין זה והעלה לאסור. אבל אין דבריו מוכרחים להלכה, ועוד שהוא התייחס לטיטולים של מדינתו, שאחרי הדבקת האיטלניט אי אפשר להפרידה מהבגד, והדבקתה היא לקיום, מה שאין כן בטיטולים שבמקומנו, שאפשר להסיר הדבק מהבגד בזהירות מבלי לקרוע מהבגד. וכן פסק להתיר בספר שמירת שבת כהלכתה סימן טו' – פא'. וכן עיקר.

ובפתיחת המדבקות הסגורות מהייצור, הואיל ובשעת הייצור, הם נעשים על מנת להסירן בשעת השימוש, יש להתיר לפותחן ולהפרידן בשבת. ומכל מקום מהיות טוב נכון לפתוח המדבקות מערב שבת.

סיכום: מעיקר הדין מותר להדביק ולהסיר את המדבקות המחזיקות את הטיטולים, אך יש להסירן בזהירות כדי לא לקרוע מהטיטול. כן הדין במדבקות הסגורות מהייצור. (מבוסס על שו"ת יחוה דעת חלק ו' - כד)

גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל

ר' אברהם שמואל בנימין סופר – כתב סופר – נולד בשנת ה' – תקעה'. בספר בית אפרים מביא מכתב מאביו רבי פישל סופר שהיה נאמן ביתו של החתם סופר והעיד שהחתם סופר אמר לו "בטוח אני שבא מלאך ולמד עם בני... החתם סופר העיד עליו "כמה דמעות שפכתי למען תורת בני". בהיותו בן כ"ד שנה נתקבל כרבה של פרשבורג למלא מקום אביו. אחיו ר' שמעון סופר כתב עליו "הלא כל הארץ מלאה תהלתו. אלפים אלופים תלמידיו יבואו ויגידו צדקתו... רבו חיבוריו אשר הניח אחרי ברכתו יעדון על גדולת תורתו..." נלב"ע ב ה – תרל"ב.